

**ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ
ΤΟΥ ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ κ. ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΠΙΕΝΟΥ
ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΘΕΑΤΡΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ**

Πέμπτη 19 Φεβρουαρίου 2009

Δ Ι Α Ζ Ω Μ Α

Σωματείο «ΔΙΑΖΩΜΑ», Μπουμπουλίνας 30, Τ.Κ. 10682, Αθήνα
www.diazoma.gr / info@diazoma.gr

Πέμπτη 19 Φεβρουαρίου 2009

Την Πέμπτη 19 Φεβρουαρίου 2009 ξεκινήσαμε πρωί – πρωί για την Αργολίδα με τον με τον κ. Χρήστο Λάζο ιδρυτικό μέλος και μέλος του Δ.Σ. του «ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ», την κα Λιάνα Χλέπα, αρχιτέκτονα-αναστηλώτρια επίσης ιδρυτικό μέλος του «ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ» και την κα Λουκία Ρικάκη, σκηνοθέτη και τακτικό μέλος του Σωματείου, η οποία κάλυψε φιλομορφικά την περιοδεία./www.diazomafilm.blogspot.com.

Η Αργολίδα αποτελεί λόγω του μεγάλου θεάτρου της Επιδαύρου, καθώς και των επτά συνολικά χώρων θέασης και ακρόασης, τον πλέον εμβληματικό και προικισμένο νομό στην κατηγορία αυτή των μνημείων. Πρώτος μας σταθμός στις εννέα το πρωί το δημαρχείο Επιδαύρου, όπου εκεί μας περίμεναν ο δήμαρχος κ. Νίκος Γεώργας με τους συνεργάτες του, ο καθηγητής Κλασικής Αρχαιολογίας, κ. Βασίλης Λαμπρινουδάκης, ιδρυτικό μέλος και Γραμματέας του Δ.Σ. του «ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ» με τους συνεργάτες του κ.κ. Βαγγέλη Καζολιά, πολιτικό μηχανικό-αναστηλωτή και ιδρυτικό μέλος του «ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ» και τον κ. Σπύρο Πετρουνάκο, αρχαιολόγο. Παρόντες επίσης η κα Άννα Μπανάκα, αρχαιολόγος προϊσταμένη της Δ' ΕΠΚΑ και ο κ. Χρήστος Πιτερός, ο αναπληρωτής της, καθώς και ο αντιδήμαρχος Άργους κ. Γιώργος Αναγνώστου που μαζί με την υπεύθυνη δημοσίων σχέσεων του δήμου κα Γωγώ Μούκα ήταν η ψυχή της διοργάνωσης της περιοδείας μου.

Όλοι μαζί επισκεφθήκαμε το **μικρό θέατρο της Αρχαίας Επιδαύρου**, όπου ο κ. Λαμπρινουδάκης μας έκανε μια γοητευτική ξενάγηση. Το θέατρο αυτό βρίσκεται στην ακρόπολη της αρχαίας πόλης της Επιδαύρου στη νοτιοδυτική πλαγιά της. Ιδρύθηκε σε παλαιότερη περίοδο από το Ασκληπιείο για τις δημόσιες ανάγκες έκφρασης της εποχής, κυρίως όμως για τα δρώμενα της διονυσιακής λατρείας, γι' αυτό και ήταν αφιερωμένο στο θεό Διόνυσο. Από τις αφιερωματικές επιγραφές προκύπτει ότι η κατασκευή του θεάτρου πραγματοποιήθηκε τον 4^ο αι. π.Χ. από χορηγίες εξεχόντων αρχόντων και επίλεκτων προσώπων της τοπικής κοινωνίας εκείνης της εποχής.

Το χαρακτηριστικό του θεάτρου είναι οι επιγραφές, που αποτελούν ένα πραγματικό ζωντανό μουσείο. Για το λόγο αυτό αποκαλείται «λαλούν θέατρο». Αντίθετα από το διάσημο σύγχρονο θέατρο του Ασκληπιείου που προοριζόταν να δεχθεί μεγάλα πλήθη προσκυνητών από ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο, το μικρό θέατρο της Επιδαύρου προοριζόταν να καλύψει μόνο τις ανάγκες των κατοίκων της πόλης. Έτσι το μέγεθός του είναι πολύ μικρότερο (εννέα κερκίδες με δεκαοκτώ σειρές εδωλίων, χωρητικότητας περίπου 2.000 θέσεων). Η κατασκευή του θεάτρου πρέπει να διήρκεσε από τον 4^ο αι. μέχρι τα ελληνιστικά χρόνια. Κατά τη διάρκεια της

Ο κ. Στ. Μπένος με τον δήμαρχο Επιδαύρου κ. Νίκο Γεώργα στο δημαρχείο

Άποψη του μικρού θεάτρου της Επιδαύρου

ρωμαιοκρατίας το θέατρο υπέστη ριζική αναμόρφωση, τα εδώλια αναδιατάχθηκαν, η ορχήστρα έγινε κυκλική και το αρχικό σκηνικό οικοδόμημα έδωσε τη θέση του σε ένα νέο χτισμένο πλησιέστερα στο κοίλο. Ο χώρος φιλοξενούσε παραστάσεις δράματος και άλλες θρησκευτικές και δημόσιες εκδηλώσεις της πόλης.

Το μικρό θέατρο της Επιδαύρου λειτούργησε επί περίπου επτά αιώνες. Όταν εντοπίστηκε, στις αρχές της δεκαετίας του 1970 ήταν ολοκληρωτικά καλυμμένο από έναν ελαιώνα. Η ανασκαφή ξεκίνησε από τον Ευάγγελο Δεϊλάκη με αργούς ρυθμούς, εν συνεχεία διεκόπη και ξανάρχισε συστηματικά τη δεκαετία του 1980.

Οι ανασκαφικές εργασίες μαζί με τις εργασίες αναστήλωσης και ανάδειξης συνεχίζονται μέχρι σήμερα από την Επιτροπή Συντήρησης Μνημείων Επιδαύρου (ΕΣΜΕ) του Υπουργείου Πολιτισμού. Ήδη έχει αποκαλυφθεί η μορφή που είχε το θέατρο κατά τη ρωμαϊκή περίοδο. Κάθε Ιούλιο πραγματοποιούνται σημαντικές εκδηλώσεις με τη φροντίδα του Φεστιβάλ Αθηνών.

Ο κ. Λαμπρινουδάκης, αφού ολοκλήρωσε την περιήγηση μας είπε ότι αποκαλύπτεται σταδιακά η ιστορία της πόλεως που ίδρυσε το πασίγνωστο Ασκληπιείο κατά την αρχαιότητα με πολλαπλά επιστημονικά οφέλη και πρόσθεσε ότι για την πλήρη αποκατάσταση και ανάδειξη του θεάτρου πρέπει να ολοκληρωθεί η γεωμετρία του, να προστατευθούν τα νέο-αποκαλυφθέντα μέρη του και να βελτιωθούν οι συνθήκες σύγχρονης χρήσης του. Για να επιτύχουμε τους παραπάνω στόχους χρειάζεται αποκατάσταση (στερέωση, συντήρηση, συμπλήρωση) της βόρειας παρόδου και των παρασκηνίων του θεάτρου, καθώς και αποκατάσταση των αναλημμάτων και των ακραίων κερκίδων του θεάτρου, ώστε να αποκατασταθεί πλήρως η γεωμετρία του.

Για τις παραπάνω παρεμβάσεις υπάρχει εγκεκριμένη μελέτη προϋπολογισμού 500.000 ευρώ και απαιτείται ένα χρονοδιάγραμμα τριών ετών για την ολοκλήρωση των εργασιών. Το «ΔΙΑΖΩΜΑ» θα δραστηριοποιηθεί σύντομα συγκροτώντας τον σχετικό χορηγικό φάκελο για την εξεύρεση των απαιτούμενων πιστώσεων για την ολοκλήρωση του μνημείου.

Από αριστερά διακρίνονται οι κ.κ. Χρήστος Πιτερός, Χρήστος Λάζος, Σπύρος Πετρουνάκος, Σίσσυ Κυριάκη, Άννα Μλανάκα, Σταύρος Μπένος, Νίκος Γεώργας, Λιάνα Χλέπα και Βασίλης Λαμπρινουδάκης

Επόμενος σταθμός το σημαντικότερο και πλέον εμβληματικό θέατρο της χώρας, το **μεγάλο θέατρο της Επιδαύρου**. Εκεί μας περίμενε και ο δήμαρχος Ασκληπείου και ιδρυτικό μέλος του ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ κ. Χρήστος Τσακαλιάρης Το θέατρο της Επιδαύρου είναι χτισμένο σε πλαγιά του Κυνόρτιου όρους, κοντά στο Λυγουριό της Αργολίδας, στο Δήμο Ασκληπείου. Το ιερό του Ασκληπιού στην Επίδαυρο ήταν για τους αρχαίους και θεωρείται και σήμερα το λίκνο της ιατρικής φροντίδας για τον άνθρωπο. Ανάμεσα στα 70 κτίριά του περιλαμβάνονται τρία μνημεία θέασης και ακρόασης: το θέατρο, το στάδιο και το ρωμαϊκό ωδείο.

Άποψη του μεγάλου θεάτρου της Επιδαύρου

Το θέατρο χτίστηκε σε δυο φάσεις: η πρώτη φάση χρονολογείται στα τέλη του 4^{ου} αιώνα π. Χ. και η δεύτερη στα μέσα του 2^{ου} αιώνα π. Χ. Όπως σώζεται σήμερα, το θέατρο παρουσιάζει την τριμερή χαρακτηριστική διάρθρωση των ελληνιστικών θεάτρων: κοίλο, ορχήστρα και σκηνικό οικοδόμημα.

Κατά την πρώτη φάση, στο τέλος του 4^{ου} αιώνα π. Χ., κατασκευάστηκαν η ορχήστρα, το κάτω διάζωμα -12 κερκίδες με 34 σειρές καθισμάτων (εδωλίων) η κάθε μια- και το σκηνικό οικοδόμημα. Ο σχεδιασμός του κοίλου πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια τριών κέντρων χάραξης.

Στη δεύτερη φάση, στα μέσα του 2^{ου} αιώνα π. Χ., το κοίλο επεκτάθηκε προς τα πάνω με την κατασκευή του άνω διαζώματος (22 κερκίδες με 21 σειρές εδωλίων η κάθε μια) και η σκηνή πήρε την ελληνιστική μορφή της. Με μέγιστη χωρητικότητα 13.000 έως 14.000 θεατών, το θέατρο της Επιδαύρου φιλοξενούσε μουσικούς αγώνες και παραστάσεις αρχαίου δράματος.

Η αισθητική αρμονία που οφείλεται στην κανονικότητα και στη μαθηματική συνάφεια των επιμέρους μεγεθών του, συνδυάστηκε με την έξοχη ακουστική του που επιτρέπει στους ακροατές των ανώτατων κερκίδων να ακούνε και τον παραμικρό ήχο από την ορχήστρα.

Η αισθητική και η λειτουργικότητα του θεάτρου είχαν ήδη επισημανθεί από την αρχαιότητα. Ο Πausanias εξαίρει το θέατρο της Επιδαύρου για τη συμμετρία και την ομορφιά του και το αποδίδει στον αρχιτέκτονα Πολύκλειτο.

Το θέατρο διατηρήθηκε σε πολύ καλή κατάσταση και με τις αναστηλωτικές επεμβάσεις του Π. Καββαδία (1907), του Α. Ορλάνδου (1954-1963) και της Επιτροπής Συντήρησης Μνημείων Επιδαύρου (1988 κε.) έχει ανακτήσει – εκτός από το σκηνικό οικοδόμημα- σχεδόν εξ ολοκλήρου την αρχική του μορφή.

Το μνημείο αποτελεί πόλο έλξης μεγάλου αριθμού ελλήνων και ξένων επισκεπτών και χρησιμοποιείται για την παρουσίαση παραστάσεων αρχαίου δράματος. Η πρώτη παράσταση στο θέατρο της Επιδαύρου ήταν η «Ηλέκτρα» του Σοφοκλή που ανέβηκε το 1938 σε σκηνοθεσία Δ. Ροντήρη.

Οι θεατρικές παραστάσεις στο πλαίσιο του οργανωμένου φεστιβάλ ξεκίνησαν το 1954 και από τον επόμενο χρόνο καθιερώθηκαν ως ετήσιος θεσμός παρουσίασης του αρχαίου δράματος. Σποραδικά έχει χρησιμοποιηθεί για σημαντικές μουσικές εκδηλώσεις.

Το Ασκληπιείο της Επιδαύρου και το περίφημο θέατρό του είναι ο τρίτος σε επισκεψιμότητα πανελληνίως αρχαιολογικός χώρος και διεθνώς γνωστός χώρος πολιτισμικών εκδηλώσεων υψηλού κύρους.

Το επί 25ετία πραγματοποιούμενο έργο της ΕΣΜΕ για την προστασία, συντήρηση και αναστήλωση των μνημείων έχει συμβάλει ουσιαστικά και στη γενικότερη τουριστική και οικονομική ανάπτυξη της περιοχής.

Ο κ. Λαμπρινουδάκης μας έκανε μια αναλυτική παρουσίαση των προβλημάτων του θεάτρου. Αυτό που με εντυπωσίασε, ήταν το πάθος και η αγάπη του κ. Λαμπρινουδάκη και η έμφαση που έδωσε στο γεγονός ότι το θέατρο εξαιτίας των πυκνών χρήσεων του παρουσιάζει σημαντικές φθορές τόσο στο επιθέατρο όσο και στο σκηνικό οικοδόμημα, που απαιτούν άμεση αντιμετώπιση.

Οι απαιτούμενες εργασίες αποκατάστασης είναι:

- Ανάταξη διαταραγμένων εδωλίων του επιθέατρου (ωριμότητα: μελέτη προς έγκριση)

Διαταραγμένα εδώλια στο επιθέατρο

- Αναστήλωση του προσκηνίου (ωριμότητα: μελέτη προς έγκριση)
- Διαμόρφωση σύγχρονων κλιμάκων πρόσβασης στο θέατρο (ήπιες επεμβάσεις διαμόρφωσης- δεν απαιτείται μελέτη)

με προϋπολογισμό 500.000 ευρώ και χρονοδιάγραμμα πέντε χρόνων.

Κλείνοντας την αφήγησή μου για το σπουδαίο αυτό θέατρο, θέλω να μοιραστώ μαζί σας αυτό που με εντυπωσίασε πιο πολύ από την ξενάγηση του κου Λαμπρινουδάκη. Στο νοτιο-δυτικό τμήμα του θεάτρου έχει γίνει πρόσφατα μια υποδειγματική αναστήλωση της τελευταίας κερκίδας με αναστηλωτή τον κ. Κων/νο Μπολέτη, όπου η τελευταία σειρά εδωλίων προεξέχει από τη γειτονική της σειρά κατά 30-40 πόντους. Πού οφείλεται αυτό; Οφείλεται στο γεγονός ότι το μνημείο για πολλά χρόνια επειδή είχε καταστραφεί ο νοτιοδυτικός αναλημματικός τοίχος του, είχε μία μικρή υποχώρηση.

Στη φωτογραφία αυτή παρατηρούμε την υψομετρική διαφορά του εδωλίου που είναι δεξιά από την κλίμακα σε σχέση με το εδώλιο που βρίσκεται αριστερά της

που αναπτύχθηκε το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο αποφασίστηκε η αναστήλωση της τελευταίας νοτιοδυτικής κερκίδας να παραμείνει στην αρχική της θέση όπως πρωτοκατασκευάστηκε χωρίς να πειραχτεί η μικρή υποχώρηση του μνημείου που θα απαιτούσε άλλωστε πολύ μεγάλες παρεμβάσεις και πολλά χρήματα. «Αυτές είναι οι «ρυντίδες» μιας ωραίας παλαιώσης και είναι ωραίο να φαίνονται» είπε ο κ. Λαμπρινουδάκης.

Από αριστερά διακρίνονται οι κ.κ. Χρήστος Πιτερός, Βαγγέλης Καζολιάς, Χρήστος Τσακαλιάρης, Σταύρος Μπένος, Άννα Μπανάκα, Σίσσυ Κυριάκη και Βασίλης Λαμπρινουδάκης

Επόμενος σταθμός το **ρωμαϊκό ωδείο**. Εκεί μας περίμενε η αρχιτέκτων – αναστηλώτρια και ιδρυτικό μέλος του «ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ» κα Σίσσυ Κυριάκη και μας έκανε μια υπέροχη ξενάγηση. Το Ωδείο αποτελεί τμήμα του συγκροτήματος του Τελετουργικού Εσιατορίου-Γυμνασίου' και βρίσκεται στο νότιο τμήμα του Ασκληπιείου της Επιδαύρου. Το κυρίως κτίριο χρονολογείται στην ελληνιστική εποχή, ενώ το Ωδείο είναι ρωμαϊκή προσθήκη του 2^{ου} ή του 3^{ου} μ.Χ. αι. Καταστράφηκαν πιθανότατα με τους σεισμούς του 6^{ου} μ.Χ. αι., και ανασκάφηκαν από την Αρχαιολογική Εταιρεία, με επικεφαλής τον αρχαιολόγο Π. Καββαδία την περίοδο 1884 -1899.

Άποψη του ρωμαϊκού ωδείου

Την ταύτιση της ρωμαϊκής κατασκευής με Ωδείο κάνει αρχικά ο ανασκαφέας, άποψη με την οποία συμφωνούν μεταγενέστεροι μελετητές συσχετίζοντάς το και με λατρευτικές δραστηριότητες δραματικού περιεχομένου.

Το Ωδείο (διαστάσεων 30,20*38,80μ.) καταλαμβάνει το βόρειο τμήμα της αυλής του Εσιατορίου, ενσωματώνοντας κίονες του εσωτερικού περιστυλίου, καθώς και άλλα αρχιτεκτονικά μέλη, στην τοιχοποιία του. Το σχήμα του είναι γενικά ορθογώνιο, με προεξέχουσες της τοιχοποιίας αντηρίδες, καθώς και δύο εξωτερικές κλίμακες. Από δυτικά προς τα ανατολικά στο οικοδόμημα διακρίνονται: σκηνή (*postscaenium*), λογείο ή προσκήνιο (*pulpitum*), ορχήστρα με παρόδους, κοίλο (*cavea*) και βοηθητικοί χώροι στο πίσω μέρος.

Οι κύριες εισοδοί βρίσκονταν στα βόρεια και νότια και οδηγούν μέσω προθαλάμων στο χώρο της ορχήστρας, ή μέσω των εξωτερικών κλιμάκων στο κοίλο, ενώ υπάρχουν και πρόσθετες εισοδοί στα ανατολικά. Προσπέλαση στις χαμηλότερες σειρές εδωλίων γινόταν από την ορχήστρα (μέσω μικρών κλιμάκων), ενώ στις ψηλότερες σειρές μέσω των εξωτερικών κλιμάκων και από τα ανατολικά μέσω των βοηθητικών χώρων.

Η σκηνή βρίσκεται στη στάθμη του εδάφους, όπως και το λογείο-προσκήνιο με το οποίο επικοινωνεί μέσω 3 θυρών. Ανατολικά τους σε χαμηλότερη στάθμη βρίσκεται ο χώρος της ορχήστρας προσπελάσιμος μέσω τριών

κλιμάκων από το λογείο και διακοσμημένος με ψηφιδωτό δάπεδο και ημικυκλικές κόγχες για την τοποθέτηση αγαλμάτων.

Το κοίλο χωρίζεται σε δύο μέρη (*cuneus*), με κεντρική κλίμακα, ενώ εικάζεται ότι διέθετε κάτω και άνω τμήμα (*ima maenianum, summum maenianum* αντίστοιχα), με 11 και 15 σειρές εδωλίων και συνολική χωρητικότητα περίπου 1300 άτομα. Στο κάτω μέρος του κοίλου διακρίνονται οι προεδρείες (*gradus decurionum*), οι οποίες χωρίζονται από τις υπερκείμενες σειρές με διάδρομο και διαθέτουν, όπως και η κατώτατη σειρά εδωλίων πρόσθετο χώρο για τα πόδια των θεατών (υποπόδιο).

Μελετητές υποθέτουν ότι υπήρχαν ανοίγματα στους τοίχους, και ότι στεγαζόταν με δίρριχτη στέγη. Η τοιχοποιία του αποτελείται από αργολιθοδομές με παρεμβλλόμενες στρώσεις πλίνθων (*opus mixtum*), όλα συνδεδεμένα με κονίαμα, ενώ σε τμήματα της έχει χρησιμοποιηθεί οικοδομικό υλικό του Εσπιατορίου σε δεύτερη χρήση. Το άνω μέρος των εδωλίων είναι κατασκευασμένο από οπτές πλίνθους.

Από το Ωδείο σώζονται τα χαμηλότερα τμήματα της τοιχοποιίας της σκηνής, το ψηφιδωτό της ορχήστρας, εννέα σειρές εδωλίων από το κοίλο και οι πίσω βοηθητικοί χώροι μέχρι ύψους περίπου 3,3 μ., σε μέτρια κατάσταση διατήρησης.

Στο πλαίσιο της Επιτροπής Συντήρησης Μνημείων Επιδαύρου (1984 κ.εξ.) εκτελούνται εργασίες συντήρησης και αναστήλωσης στο Πρόπυλο και στο κυρίως Εσπιατόριο-Γυμνάσιο, ενώ στο Ωδείο έχουν γίνει μόνο συμπληρωματικές ανασκαφές.

Ψηφιδωτό

Για την ανάδειξη του μνημείου απαιτούνται :

- καθαρισμός του μνημείου από την επίχωση και τη βλάστηση
- αποτύπωση της υπάρχουσας κατάστασης- μελέτη αποκατάστασης
- αποκατάσταση (στερέωση, συντήρηση, συμπλήρωση) των τοιχοποιιών και του ψηφιδωτού δαπέδου
- διαμόρφωση και ανάδειξη του μνημείου

Για όλα αυτά πλην του καθαρισμού του μνημείου απαιτείται σύνταξη μελέτης με εκτιμώμενο προϋπολογισμό των έργων 200.000 ευρώ και χρονοδιάγραμμα ολοκλήρωσης τρία χρόνια.

Από αριστερά διακρίνονται οι κ.κ. Χρήστος Τσακαλιάρης, Χρήστος Πιπερός, Χρήστος Λάζος, Σίσσυ Κυριάκη, Βαγγέλης Καζολιάς, Σταύρος Μπένος, Βασίλης Λαμπρινουδάκης, Άννα Μπανάκα και Λιάνα Χλέπα

Η επόμενη επίσκεψή μας ήταν στο **μεγάλο θέατρο του Άργους**, όπου μας περίμενε η αρχαιολόγος κα Αλκίση Παπαδημητρίου από τη Δ' ΕΠΚΑ και μας έκανε μια σπουδαία περιήγηση μαζί με την κα Λιάνα Χλέπα που έχει κάνει και τη μελέτη αναστήλωσης του μνημείου αυτού. Το μεγάλο θέατρο είναι το πιο εντυπωσιακό μνημείο της αρχαιότητας στην πόλη του Άργους. Ιδρύθηκε γύρω στο 300 π.Χ. στις νοτιοανατολικές υπώρειες του λόφου της Λάρισας, σε άμεση γειτνίαση με την Αγορά της πόλης που εκτεινόταν στα ανατολικά του. Σύγχρονο με το ονομαστό θέατρο της Επιδαύρου θεωρείται ως ένα από τα μνημειοδέστερα θέατρα του ελλαδικού χώρου με χωρητικότητα που φθάνει τους 20.000 θεατές.

Γενική άποψη του θεάτρου

Στο χώρο του φιλοξένησε τους δραματικούς και μουσικούς Αγώνες των Νεμείων όταν αυτοί μεταφέρθηκαν στο Άργος, καθώς και αγώνες για να τιμηθεί η πολιούχος θεά Ήρα, ενώ κατά την ρωμαϊοκρατία καθιερώθηκαν αγώνες προς τιμήν και των αυτοκρατόρων.

Το κοίλο του θεάτρου λαξευμένο στο φυσικό βράχο **(φωτο 2946 Το λαξευμένο κοίλο του θεάτρου)** και στραμμένο προς την Αγορά, αποτελείται από 89 σειρές εδωλίων που χωρίζονται σε τέσσερα μέρη από τρεις διαδρόμους, τα διαζώματα. Πέντε ακτινωτά διατεταγμένες κλίμακες χωρίζουν το κοίλο σε τέσσερις τομείς, τις κερκίδες, από τις οποίες οι κεντρικές, είναι λαξευμένες στο βράχο ενώ τις ακραίες του κάτω κοίλου αποτελούν λίθινοι δόμοι στερεωμένοι πάνω σε επιχωμάτωση. Η πρώτη σειρά των εδωλίων, η προεδρία, προοριζόταν για τους επισήμους. Ισχυροί αναλημματικοί τοίχοι συγκρατούσαν το πρανές του κοίλου.

Το λαξευμένο κοίλο του θεάτρου

Η ορχήστρα του θεάτρου, κυκλική με διάμετρο 26,68μ. περιβάλλεται από αγωγό για την απορροή των ομβρίων υδάτων. Η πρόσβαση προς αυτήν γινόταν από τις παρόδους, δύο διαδρόμους στα βόρεια και νότια. Στη σκηνή οδηγούσαν δύο αναβάθρες. Μπροστά της βρισκόταν το προσκήνιο που ανοιγόταν προς την ορχήστρα με 20 κίονες στην πρόσοψη. Μία υπόγεια διάβαση, η χαράνεια κλίμακα, χρησίμευε για την εμφάνιση του Χάροντα από τα άδυστα προς τη ζωή. Πίσω από το σκηνικό οικοδόμημα υπήρχε μια δωρική στοά που έβλεπε προς τ' ανατολικά. Γύρω στο 100-150 μ.Χ. το θέατρο ανοικοδομήθηκε σύμφωνα με τα ρωμαϊκά πρότυπα. Η σκηνή ελεγκτάθηκε σε μήκος και σε βάθος και απέκτησε μνημειακή πρόσοψη (scenae frons) με τρεις εισόδους. Το νέο λογείο (pulpritum) κάλυψε το ανατολικό τμήμα της ορχήστρας και επιμηκύνθηκε ως τις παρόδους. Το μέτωπό της ήταν κοσμημένο με κόγχες ενώ στα άκρα του δημιουργήθηκαν τα παρασκήνια του επικοινωνούσαν με την εξέδρα του λογείου. Οι μονομαχίες και θηριομαχίες που εισήχθησαν κατά τη Ρωμαϊκή εποχή ως νέα αγωνίσματα προκάλεσαν διαμορφώσεις στο χώρο του θεάτρου, όπως ένα ψηλό στηθαίο ολόγυρα στην ορχήστρα για την προστασία των

θεατών, και μια νέα εξέδρα στα βόρεια της κεντρικής κλίμακας για την προεδρία. Ακόμα στο χώρο του κοίλου τοποθετήθηκαν στέγαστρα (velum) για τους θεατές για τις πολύωρες παρακολουθήσεις κάτω από τον ήλιο.

Τον 4^ο αιώνα μ.Χ. στην ορχήστρα κατασκευάστηκε δεξαμενή για αθλοπαιδιές στο νερό που την τροφοδοτούσε ένας μεγάλος υδραγωγός. Η λειτουργία του θεάτρου σταμάτησε τον 6^ο αιώνα μ.Χ. όμως ένα μεγάλο τμήμα του κοίλου παρέμεινε ορατό και απεικονίστηκε από τους περιηγητές – επισκέπτες του Άργους κατά τον 18^ο και 19^ο αιώνα. Το 1829 στα εδώλια του συνεδρίασε η 4^η εθνοσυνέλευση του νεοσύστατου Ελληνικού Κράτους. Οι ανασκαφές της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής που ξεκίνησαν το 1950 έφεραν ξανά στο φως το κορυφαίο μνημείο της πόλης του Άργους. Σήμερα το θέατρο ύστερα από μια σημαντική αναστήλωση φιλοξενεί πολύ σημαντικές πολιτιστικές εκδηλώσεις. Η κα Α. Παπαδημητρίου μας επεσήμανε ότι προκειμένου να βελτιωθούν οι συνθήκες επισκεψιμότητας κυρίως όταν το μνημείο υποδέχεται εκδηλώσεις, χρειάζεται:

- μια δεύτερη πρόσβαση από τη νότια πλευρά του στο ύψος του διαζώματος. Σήμερα η μόνη πρόσβαση είναι επίσης από τη νότια πλευρά περίπου στο ύψος της παρόδου και δημιουργούνται μεγάλες δυσχέρειες στην είσοδο και την έξοδο των θεατών όταν γίνονται πολιτιστικές εκδηλώσεις
- σύγχρονες εγκαταστάσεις για τη φιλοξενία των καλλιτεχνικών σχημάτων (κτίρια υποδοχής, καμαρίνια, τουαλέτες κλπ).

Η αρχαιολόγος κα Άλκηστη Παπαδημητρίου ξεναγεί τους επισκέπτες στο καταπληκτικό θέατρο του Άργους

Το θέατρο με τα ευθύγραμμα εδώλια-Ωδείο

Αμέσως μετά βρεθήκαμε στο **γειτονικό ωδείο**, το οποίο λειτούργησε ύστερα από πέντε αιώνες στα «σωθικά» του θεάτρου με τα ευθύγραμμα εδώλια.

Το θέατρο με τα ευθύγραμμα εδώλια

Στη φωτογραφία αυτή διακρίνεται στο κάτω μέρος η πεταλόσχημη μορφή του ωδείου πλαισιωμένη από τα ευθύγραμμα εδώλια του αρχικού θεάτρου

Ένα από τα αρχαιότερα ελληνικά θέατρα ιδρύθηκε κατά τον 5^ο αιώνα π.Χ. στο Άργος, στις νοτιοδυτικές υπώρειες του λόφου της Λάρισας. Λαξεύτηκε στο φυσικό βράχο με ευθύγραμμα εδώλια που διαχωρίζονται σε δύο μέρη από μια κλίμακα στο κέντρο. Χρησίμευε ως χώρος για δημόσιες συνεδριάσεις δηλ. ως Βουλευτήριο η Εκκλησία του Δήμου, ενώ ταυτίζεται και με το Κριτήριο – Σύμφωνα με την μυθική παράδοση ο Δαναός βασιλιάς του Άργους δίκασε εδώ την κόρη του Υπερνήστρα την μόνη από τις 50 θυγατέρες του που παρέβη την εντολή του και δεν σκότωσε τον άντρα της Λυγκέα ο οποίος είχε έλθει στο Άργος από την Αίγυπτο μαζί με τους αδελφούς του για να σφετεριστεί την εξουσία.

Το θέατρο με τα ευθύγραμμα εδώλια χωρητικότητας 2.500 ατόμων πρέπει να φιλοξενούσε και θεατρικές παραστάσεις μέχρι την κατασκευή του μεγάλου θεάτρου κατά τον 3^ο αιώνα π.Χ.

Η αρχική μορφή του θεάτρου με τα ευθύγραμμα εδώλια

Ύστερα από πέντε αιώνες λειτουργίας του θεάτρου με τα ευθύγραμμα εδώλια στην θέση του θα δημιουργηθεί το ωδείο της πόλης. Προς τα τέλη του 1^{ου} αιώνα μ.Χ. το θέατρο αποκτά, στεγασμένη μορφή και μετατρέπεται σε Ωδείο διατηρώντας το ορθογώνιο αρχικό σχήμα του. (Ωδείο Ι) Για τους θεατές οικοδομείται το κοίλο με διάμετρο 50μ. σε ημικυκλική μορφή. Χωρίζεται με ομόκεντρους διαδρόμους – διαζώματα στο άνω και κάτω κοίλο. Η πρόσβαση των θεατών στο άνω κοίλο γινόταν από ένα διάδρομο στα βόρεια και μια κλίμακα στα νότια του κτηρίου. Το κάτω κοίλο διέθετε μία κεντρική κλίμακα καθώς και δύο άλλες μια στο κάθε άκρο του.

Το πρώτο οικοδόμημα του Ωδείου (Ωδείο Ι) διέθετε μια μικρή σε μέγεθος ημικυκλική ορχήστρα διαμέτρου 9,5μ. και λογείο (pulpitum), ένα υπερυψωμένο επίπεδο χώρο όπου έπαιζαν οι υποκριτές. Η πρόσβαση στο χώρο των παραστάσεων γινόταν από τις παρόδους, δύο ξεχωριστούς διαδρόμους εισόδου – εξόδου, μία στα βόρεια και μία στα νότια.

Κατά τον 3^ο αιώνα μ.Χ. το κτήριο μετασκευάστηκε και το κοίλο πήρε την οριστική ημικυκλική του μορφή (Ωδείο ΙΙ). Ομόκεντροι διάδρομοι – διαζώματα και τρεις ακτινωτές κλίμακες το διαχώριζαν σε κερκίδες, διευκολύνοντας την διακίνηση των θεατών. Τα εδώλια δομημένα με οπτοπλίνθους ήταν επιχρισμένα, ενώ τα δάπεδα των διαζωμάτων κάλυπταν μωσαϊκά με φυτικό διάκοσμο.

Η σκηνή είχε βάθος 5,95μ. και το προσκήνιο (scaenae frons) σχημάτιζε τρεις κόγχες, μία κεντρική και δύο στα άκρα. Οι πάροδοι κι αυτές κτισμένες με οπτοπλίνθους σχημάτιζαν καμάρες και αντιστοιχούσαν στις απολήξεις του διαζώματος.

Το Ωδείο του Άργους με χωρητικότητα 1800 θεατών φιλοξενούσε μουσικές και θεατρικές εκδηλώσεις καθώς επειδή ήταν μικρό και στεγασμένο πρέπει να είχε καλύτερη ακουστική από το μεγάλο θέατρο.

Αν λοιπόν σας παραξένεψε ο τίτλος που δόθηκε γι' αυτό το μνημείο μετά την αφήγησή μου νομίζω καταλάβατε ότι μιλάμε για δύο μνημεία σε ένα, κάτι εντελώς εξαιρετικό και γοητευτικό. Αξίζει να δώσουμε το βάρος για τη

μελέτη συντήρησης και αποκατάστασης αυτού του μνημείου, το οποίο όπως μας είπε η κα Παπαδημητρίου κρύβει πολλές εκπλήξεις, όπως τα μωσαϊκά της ορχήστρας που είναι σκεπασμένα. Είναι προφανές ότι το μνημείο αυτό είναι κατάλληλο μόνο για επισκεψιμότητα και όχι για πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Σε πολύ μικρή απόσταση στο βόρειο τμήμα της αγοράς υπάρχει ένας μικρός σχηματισμός θεάτρου, το οποίο είναι γνωστό ως «θέατρο της αγοράς», ή «πίστα του χορού». Το θέατρο αυτό χτίστηκε σε επαφή με τη στοά μάλλον τον 4^ο αι. π.Χ. και έχει σχήμα πεταλοειδούς τόξου με διάμετρο 28μ. Αποτελούνταν από δύο ασβεστολιθικές βαθμίδες στις οποίες χωρούσαν να καθήσουν μέχρι και 80 άτομα. Στο κέντρο του υπήρχε μια βάση με βωμό που χρονολογείται στο 450-400 π.Χ. Είναι πολύ πιθανόν ο χώρος αυτός να χρησίμευε για δημόσιες συγκεντρώσεις και τελετουργίες. Στα τέλη του 2^{ου} αι. μ.Χ. η πεταλόσχημη κατασκευή μετατράπηκε σε δεξαμενή. Για την ανάδειξη αυτού του πολύ ιδιαίτερου μνημείου απαιτείται συνέχιση της ανασκαφικής έρευνας, προκειμένου να επιτύχουμε την πλήρη αποκάλυψή του και εν συνεχεία μελέτη αποκατάστασης.

Το μικρό θέατρο της αγοράς (πίστα του χορού)

Η περιοδεία μας ολοκληρώθηκε στην ιστορική πόλη των Μυκηνών. Εκεί μας περίμενε η αρχαιολόγος κα Ελένη Παλαιολόγου. Οι «Πολύχρυσες Μυκήνες», το βασίλειο του μυθικού Αγαμέμνονα, που πρώτος ύμνησε ο Όμηρος στα έπη του, είναι το σημαντικότερο και πλουσιότερο ανακτορικό κέντρο της Ύστερης Εποχής του Χαλκού στην Ελλάδα. Το όνομά τους έχει συνδεθεί με έναν από τους λαμπρότερους πολιτισμούς της ελληνικής προϊστορίας, το μυκηναϊκό και οι μύθοι που συνδέονται με την ιστορία του διαπέρασαν τους αιώνες με τα ομηρικά έπη και τις μεγάλες τραγωδίες της κλασικής εποχής ενώ ενέπνευσαν και συνεχίζουν να εμπνέουν παγκοσμίως την πνευματική δημιουργία και την τέχνη.

Η αρχαιολόγος κα Ελένη Παλαιολόγου με την προϊσταμένη της Δ' ΕΠΚΑ κα Άννα Μπανάκα στο χώρο των Μυκηνών

Μετά την κατάρρευση του ανακτορικού συστήματος και τη διάλυση της «Μυκηναϊκής Κοινής» ο λόφος παρέμεινε πενιχρά κατοικημένος ως την κλασική περίοδο. Στο διάστημα αυτό δημιουργήθηκαν στην περιοχή τοπικές ηρωικές λατρείες, που οφείλονταν στη φήμη των Μυκηνών, που τα ομηρικά έπη μετέφεραν σε όλο τον ελληνικό κόσμο ενώ στην κορυφή του λόγου ιδρύθηκε ένας αρχαϊκός ναός αφιερωμένος στην Ήρα ή στην Αθηνά. Το 468 π.Χ. μετά τους μυθικούς πολέμους στους οποίους συμμετείχε η πόλη, το Άργος την κατέκτησε και κατεδάφισε τμήματα της οχύρωσής της. Αργότερα, κατά την ελληνιστική περίοδο, οι Αργεΐτες ίδρυσαν στο λόγο

μία «κώμη» επισκευάζοντας τα προϊστορικά τείχη και τον αρχαϊκό ναό και κτίζοντας ένα μικρό θέατρο πάνω από το δρόμο του θολωτού τάφου της Κλυταιμνήστρας.

Εδώ συναντήσαμε έναν υπέροχο συμβολισμό, δηλαδή το συνδυασμό του μύθου της Κλυταιμνήστρας και το λόγο του θεάτρου, όπως πολύ ποιητικά μας είπε η έφορος κα Άννα Μπανάκα. Κατά μία άλλη εκδοχή, το μνημείο είχε θρησκευτική λειτουργία και χρησιμοποιήθηκε για τη λατρεία των νεκρών προσέθεσε ο κ. Β. Λαμπρινουδάκης.

Στη φωτογραφία αυτή διακρίνεται μία σειρά εδωλίων του μικρού θεάτρου πάνω από το θολωτό τάφο της Κλυταιμνήστρας

Τους επόμενους αιώνες η κωμόπολη παρέμεινε σχεδόν εγκαταλελειμμένη και ήταν ήδη ερημωμένη όταν την επισκέφθηκε ο Πausanias τον 2ο αι. μ.Χ.

Ακολούθησε επίσκεψή μας στο δημαρχείο του Άργους, όπου μας περίμενε ο αναπληρωτής του Δημάρχου κ. Γιώργο Αναγνώστου μαζί με τη συνεργάτιδά του κα Γωγώ Μούκα για την καθιερωμένη συνέντευξη τύπου. Η περιοδεία στην Αργολίδα ολοκληρώθηκε το απόγευμα στην αίθουσα εκδηλώσεων του Εμποροβιομηχανικού Επιμελητηρίου Αργολίδας με ανοιχτή συζήτηση με τους πολίτες με θέμα: «Οι καλύτεροι φρουροί των μνημείων: Οι πολίτες»

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης με τους πολίτες δεσμευτήκα ότι το «ΔΙΑΖΩΜΑ» σύντομα θα συγκροτήσει τους χορηγικούς φακέλους των θεάτρων που θα έχουν ωριμότητα προώθησης μελετών και έργων, προκειμένου να ξεκινήσει η διαδικασία χρηματοδότησής τους.

Κλείνοντας θα ήθελα να ευχαριστήσω την έφορο κα Άννα Μπανάκα, που με είχε την καλοσύνη να με συνοδεύσει και να με ενημερώνει συνεχώς για τις ιδιαιτερότητες όλων των μνημείων του νομού σε όλο μου το οδοιπορικό, καθώς και την κα Γωγώ Μούκα από το Δήμο Άργους που επιμελήθηκε όλες τις λεπτομέρειες του προγράμματος.